

Chválenice

Kraj: Plzeňský

Správní obvod: Plzeň

Nadmořská výška: 455 m n. m.

Počet obyvatel: 759

Adresa URL: www.chvalenice.cz

Okres: Plzeň-město

GPS souřadnice: 49.642987N, 13.475944E

První pís. zmínka: 1275 (749 let)

PSČ: 332 05

Historie obce Chválenice

Nejstarší osídlení a první zmínky

Nejstarší historické doklady o existenci Chválenic máme z roku 1275, kdy se nám z temnoty dávnověku vynořuje štědrý příznivce kladrubského kláštera, vladyka Semislav z Chválenic. Nejstarší archivní prameny o vladyckých statcích v Želčanech a Chouzovech máme o 105 let později, v roce 1379.

Osídlení na území někdejší chválenické farnosti je však mnohem starší. V roce 1870 došlo při těžbě kamene na stavbu dnešního nezvěstického mostu Osvobození k archeologickému nálezu v oblasti tzv. Žákavské hory. Šlo o četné artefakty z doby bronzové. Teprve o osm let později se začal zahradník valdštejnského zámku Kozel soustavně zajímat o pravěké osídlení v údolí řeky Úslavy. Při nich bylo potvrzeno, že v celém říčním údolí od Kozelského polesí až po Srby u Blovic bývalo bohaté pravěké osídlení s bezpočtem mohyl. Nezvěstický nález se dostal do dnešního Národního muzea v Praze, kde je jeho část stále uložena.

Život kolem přemyslovského hradiště ve Staré Plzni

Zprávy o středověkém osídlení naší oblasti máme doložené v roce 976, kdy bylo bavorské vojsko poraženo pod přemyslovským hradem Plzní, nacházejícím se na dnešním vrchu Hůrka u Starého Plzece. Šlo o hrad, který se v té době mohl významem téměř rovnat hradu pražskému. Kolem Hůrky také procházela významná cesta z Bavor do Prahy, Krakova a Kyjeva. Právě z doby, kdy se do okolí Staré Plzně soustřeďoval život západních Čech, máme zprávy o Semislavovi z Chválenic. Teprve o dvacet let později byla Václavem II. založena Nová Plzeň.

Přestože máme nejstarší písemné zprávy o Želčanech a Chouzovech až z roku 1379, existuje archeologický nález, který posouvá existenci místních dvorů významným způsobem směrem do raného středověku. V roce 1884 byl totiž při stavbě statku č. p. 25 na želčanské návsi objeven keramický džbán obsahující 2116 mincí, denárů z doby vlády knížete Oldřicha. Ten vládl naší zemi v první polovině 11. století. Mince byly majitelem usedlosti rozprodány a část si jich odnesl i amatérský archeolog F. X. Franc. Dnes jsou uloženy v Západočeském muzeu.

Panské sídlo Chválenice a tvrze v okolí

Chválenice byly od 14. století nejen doloženou farní osadou s kostelem, ale podle Semislava a jeho následovníků předpokládáme, že se zde nacházelo i samostatné vladycké sídlo spojené s místním kostelem sv. Martina. Podobných tvrzí se nicméně v dané době nacházelo v okolí velké množství. Nejvíce jich F. X. Franc objevil v oblasti Kozelského polesí. Velmi zachovalý zbytek tvrziště najdeme v Nezvěsticích. I v okolí Chválenic se však nacházelo ve vrcholném středověku mnohem

hustější osídlení než dnes. Přímo v dnešním lesíku na západním úbočí Farské skály se nacházela tvrz, hospodářský dvůr a ves Džbáněk, patřící pravděpodobně cisterciáckému klášteru v Nepomuku. Na opačném konci lesa v Babších se pak nacházela ves Zboží. Poté, co byl nepomucký klášter v 15. století vypálen husity a v dalších desetiletích postupně zcela zanikl, jsou počátkem 16. století jak Džbáněk tak Zboží označovány již za pusté.

Ve druhé polovině 14. století zanikla dočasně i tvrz ve Chválenicích. Chválenice nyní patřily ke tvrzi Pokonicím, Pušperku. Tato tvrz se nacházela v ohybu řeky Úslavy mezi Zdemyslicemi a Žákavou. Šlo ve své době pravděpodobně o významné sídlo, které však během 14. století také zaniklo a centrum vladycké moci se přesunulo do sousední Žákavy.

Husitské války a Jiří z Poděbrad

Před husitskými válkami zakoupil Chválenice plzeňský měšťan Tomáš Paviánek, zvaný též Pabiánek. Jeho žena Anna Pabiánková byla horlivou stoupenkyní radikálního plzeňského kazatele Václava Korandy a dokonce u sebe v Plzni na čas ubytovala i Jana Žižku. Při odchodu Žižky do jižních Čech spálila na plzeňském náměstí veškerý svůj majetek a vydala se spolu se svým podnájemníkem na Tábor.

Chválenice v té době patřily Pabiánkovým synům, sídlícím na tvrzi v nedalekých Štěnovicích.

Pabiánkové po odchodu Jana Žižky a příklonu Plzně ke katolictví z města také odešli, ale pouze do Štěnovic. Plzeňští přesto jejich tvrz oblehli a dobili. Přítomné členy rodiny při tom vyvraždili. Jako odškodné si Plzeňané vzali majetek Pabiánkových včetně obce Chválenice. Plzeňští dosadili r. 1424 do Chválenic horlivého a velmi vzdělaného katolického kněz Blažka z Dobřan. Blažek proslul jako pilný opisovač knih a textů. Jeho středověké rukopisy jsou dnes uloženy v pražské univerzitní knihovně a v knihovně metropolitní kapituly u sv. Víta v Praze.

Krajina kolem obce byla v té době na horké válečné půdě mezi katolíky a husity. Zatímco plzeňským katolíkům patřil nový královský hrad Radyně, husité drželi hrad Vlčtejn. Po skončení husitských válek, za vlády Jiřího z Poděbrad se zapsal hrad Vlčtejn do historie jako místo podpisu mírové smlouvy mezi kališnickým králem a odbojnou katolickou šlechtou z Jednoty strakonické.

Na přelomu 15. a 16. století byly Chválenice dočasně opět samostatným vladyckým sídlem. Patřily Janu Chválenickému z Hodusic, příbuznému plzeňského rychtáře Ondráška z Hodusic. Jana Chválenického známe díky jeho časté účasti při soudních sporech. V těchto sporech figuroval nejen jako svědek, ale i jako aktivní účastník.

V době 30. leté války a rekatolizace

V 17. století ji Chválenice patřily k nebílovskému panství. Majiteli panství byli Kokořovci, konkrétně Kryštof Karel Kokořovec z Kokořova. V té době v naší zemi vypukla třicetiletá válka. Kryštof Karel se spolu se svým bratrem, majitelem štáhlavského panství, postavil na špatnou stranu sporu a v roce 1618 odmítl věrnost habsburskému císaři Ferdinandu II. Naopak, Kokořovci vítali jako svého krále Fridricha Falckého. Byli pak ztrestáni významnou pokutou, ale nepostihla je konfiskace majetku. V době rekatolizace, v polovině 17. století, se v Čechách postupně setkáváme s několika kněžími, jejichž rod pocházel z Chválenic – děkanem Janem Chválenickým a kaplanem Sebastianem Chválenickým v Náchodě, děkanem Janem Chválenickým v Horšovském Týně a arciděkanem Janem Františkem Chválenickým v Českém Krumlově.

V 80. letech 17. století již patřilo nebílovské panství Arnoldu Aloisovi baronu Engelovi z Engelsflussu.

V celé zemi probíhala rekatolizace a výstavba poutních kaplí a kostelů. Arnold Alois vzrůstajícího kultu sv. Vojtěcha a nechal na planinách na místě staré polní kapličky postavit poutní kostel zasvěcený právě

sv. Vojtěchovi.

V majetku benátského maršála

V roce 1705 zakoupil nebílovské panství vrchní velitel a maršál pozemních vojsk Benátské republiky, Adam Heinrich hrabě ze Steinau. Tento muž pocházející z Horních Franků zasvětil celý svůj život vojenské kariéře a v četných válkách proslul nývalou odvahou a odhodláním. Bojoval nejen ve službách Benátské republiky, ale i ve službách císaře a saského kurfiřta – polského krále. Svě hrdinství a schopnosti prokázal v tureckých válkách a v Severní válce o Baltské moře. V Nebílovech zakoupil renesanční tvrz a nechal ji přestavět na reprezentativní zámek. Zemřel však velmi záhy, roku 1712. Ve své závěti si přál nechat na panství vystavět nový kostel. Místo toho byl barokně přestavěn kostel na Prusinách, do něhož byl hrabě Steinau pohřben.

Černínové a kostel od K. I. Dientzenhofera

Od počátku 18. století byly Chválenice součástí spojeného štáhlavsko-nebílovského panství v držení švihovské větve rodu Černínů z Chudenic. Chválenická farnost byla největší a nejvýznamnější na tomto panství. Heřman Jakub hrabě Černín z Chudenic pozval roku 1747 do Chválenic proslulého stavitele Kiliána Ignáce Dientzenhofera, který zde na místě starého kostela postavil nový, barokní chrám. Heřman Jakub Černín se stal štědrým mecenášem kostela a byl ve zdejší hrobce roku 1784 také pohřben. Zatímco Chválenice a Želčany byly součástí štáhlavsko-nebílovského panství, Chouzovy patřily trvale k panství vlčejnsko-hradištskému.

Heřmanův syn, Vojtěch hrabě Černín z Chudenic nechal na panství postavit lovecký zámek Kozel a rekonstruovat zámek v Nebílovech. Ve Chválenicích se významně finančně podílel na výstavbě empírové fary v roce 1806. Na jeho paměť byl nad vchodem do fary umístěn alianční znak Vojtěcha a jeho první manželky Marie Terezie Josefy z Thunu-Hohensteinu. Bezdětný pár nechal vybudovat novou rodinnou pohřební kapli ve Štáhlavech.

V majetku rodiny Waldsteinových

Po Vojtěchově smrti přešlo panství do rukou Waldsteinu-Wartenbergů. Za prvního z Waldsteinu, Christiana, byla ve Chválenicích postavena dnešní budova školy. Za waldsteinského panství byla v letech 1848 – 1850 zrušena za náhradu robota a roku 1912 se odehrál požár chválenického kostela sv. Martina. V letech 1914 – 1918 proběhla první světová válka spojená s rekvizicí nejstarších chválenických zvonů dílny klatovského zvonáře Štěpána Pricqueye a plzeňského zvonáře Pernera z let 1658 a 1739. Nové zvony Václav a Martin byly na věž chválenického kostela vráceny v roce 1932, ale již o deset let později byly rekvírovány pro potřeby nacistické moci. V roce 1945 končí Waldsteinové jako majitelé štáhlavského velkostatku. Poslední z nich byl pohřben do rodinné hrobky ve Štáhlavech v roce 1954.

Významné osobnosti

Historie Chválenic a Želčan je spojena s několika významnými osobnostmi a rody. V první řadě se jedná o rokycanského vikáře a čestného kanovníka mladoboleslavské kapituly P. Josefa Tangla, který byl v letech 1850 – 1910 postupně chválenickým kaplanem a farářem. Jeho dlouholeté působení zanechalo stopu ve způsobu života a hospodaření v obci. P. Tangl stál mimo jiné u zrodu chválenického hasičského sboru. Z Chválenic pocházela také rodina Jeho Eminence Karla Kardinála Kašpara, pražského arcibiskupa z období meziválečné republiky a nacistické okupace. Z Chválenic pocházeli rodiče jeho otce, mirošovského učitele Jána Kašpara. Zmínku zasluhuje učitelská rodina Breychových, jejíž nejstarší člen, Matěj Breycha, přišel do obce počátkem 19. století, ještě v době existence staré farní školy. Breychové stáli v čele chválenické školy až do r. 1963, kdy zemřel poslední řídící

učitel Benedikt Brejcha. Nejslavnější želčanskou rodinou je bezesporu rodina Trykarových z č. p. 15. Rod pocházel ze Zdemyslic, kde byl Josef Trykar (+1847) rychtářem. Jeden z Josefových pravnuků, Václav Trykar byl šenkýřem a starostou Želčan. Jeho starší bratr, JUDr. Josef Trykar (*1878) se stal viceprezidentem zemského krajského trestního soudu v Praze.

První republika a nacistická okupace

Obec byla elektrifikována v roce 1923. Do obce byl zaveden rozhlas a první autobusová linka vedoucí ze Střížovic. Pravidelné autobusové spojení do Plzně však zajistil až plzeňský autodopravce Sýkora, který si ve Chválenicích postavil garáže pro své autobusy a obytný dům, „Sýkorovnu“. Ve Chválenicích působily mezi válkami dva hostince, Nolčova výrobní sírů, smíšené zboží s benzinovou pumpou u Tomanů, řeznictví či židovský koloniál U Tanzerů. U Tanzerů byl od 30. let také výčep vína. Existovala zde kovárna, záložna Kampelička, holičství a řada dalších živností. V době velké hospodářské krize pomáhalo zaměstnanosti ve Chválenicích otevření lomu pod Farskou skálou. Většina obyvatel se však věnovala práci v zemědělství nebo dojížděla za prací do Plzně. Ve Chválenicích a okolních obcích působila celá řada společenských organizací – Sokolové, katoličtí Orli, sociálně demokratická Dělnická tělovýchovná jednota, agrární Selská jízda, hasiči i ochotníci. V obci působili mladí skauti a později i woodcrafteri.

Nacistická okupace se dotkla několika chválenických rodin. V první řadě šlo o židovskou rodinu obchodníka Šimona Tanzera. Zatímco Šimon Tanzer a jeho syn Leo Tanzer zemřeli v průběhu let 1940 – 1941, stařícká obchodnice Rosa Tanzerová s dcerami Arnoškou, Klárou a Elsou byly deportovány do koncentračních táborů, kde všechny během roku 1942 zahynuly.

V roce 1945 byly Chválenice, stejně jako celá naše republika osvobozeny. Na 6. května 1945 připadla tradiční svatovojtěšská pouť, která toho roku byla zrušena. Napečenými koláči byli 7. května 1945 vítáni američtí vojáci, kteří do vsi dorazili. 13. května 1945 se k Chválenicím přiblížili i vojáci Rudé armády. 18. května 1945 byla vytyčena konečná demarkační linie, a to středem toku řeky Úslavy v Nezvěsticích. Demarkační linie se tak nacházela uprostřed vsi Nezvěstice, na dnešním mostě Osvobození, 3 km od Chválenic a Želčan.

Proměny obce po 2. světové válce

Po druhé světové válce pokračovala modernizace vsi. V roce 1947 byl do obce zaveden telefon a mezi Chválenicemi a Želčany byl otevřen nový hřbitov pro Chválenice, Želčany a Chouzovy. Od 50. let si lidé v obci začali pořizovat televizní přijímače. Proměny vsi se dokl pochopitelně i politický převrat z roku 1948.

Ve všech třech vsích byla během 50. let zřízena jednotná zemědělská družstva a došlo i k vystěhování tzv. kulaků. Ve Chválenicích šlo o rodinu sedláka Přibíka z č. p. 11 na návsi.

Především ve Chválenicích setrvalo v odporu proti JZD do roku 1960 osmnáct sedláků. Během první poloviny 60. let byli nátlakem přesvědčeni ke vstupu nebo návratu do JZD a v roce 1968 soukromě hospodařili pouze tři sedláci. Poslední sedlák v Želčanech zanechal své soukromé živnosti v roce 1974. Ve stejném roce byly Chválenice, Želčany a Chouzovy byly sloučeny v jednu obec.

Během poválečného období byla ve Chválenicích zřízena samostatná pošta a na místě někdejšího hostince U Kašparů prodejna průmyslového zboží, později samoobsluha smíšeného zboží. V průběhu 60. – 80. let byla vybudována restaurace a kulturní dům s ubytovnou Na Radosti, moderní samoobsluha potravin a vybudována byla i dnešní budova obecního úřadu. V 80. letech byly na

severním okraji obce vybudovány bytovky zaměstnanců JZD a celé ulice rodinných domků. Místo zrušených prorepublikových spolků vyvíjely v obci činnost nové organizace – svaz požární ochrany, TJ Sokol Chválenice, Svazarm, svaz chovatelů a myslivecký svaz. Pod hlavičkou těchto organizací byly pořádány rozmanité akce sportovního a kulturního charakteru. Tradici v obci mělo divadlo a akce pro děti. V poválečném období působil ve Chválenicích šikovný kronikář Josef Boehm, díky jehož péči byla chválenická kronika vyhlášena v roce 1975 Kronikou roku, když porazila všechny ostatní soutěžící kroniky z ČSSR. V obci krátce působil také Vlastivědný spolek pro Chválenice a okolí.

Vývoj obce po roce 1989

Po roce 1989 došlo k zániku místního JZD a v obci začala působit celá řada větších či menších firem. Dobré jméno Chválenic v této době šířilo především družstvo chválenických hasiček želčanských hasičů. Jméno Chválenic bylo a je známé i díky úspěšné organizaci chovatelů drobného zvířectva. Z nových organizací je třeba jmenovat především Sportovně kulturní klub Chválenice (SKK Chválenice), který pořádá celou řadu akcí pro místní děti a mládež. Nové rodinné domky byly po roce 2000 postaveny na západním okraji Chválenic a v menší míře i na dalších místech Chválenic, Želčan a Chouzov.

V roce 2013 se podařilo po dlouhých sedmdesáti letech instalovat na věž kostela sv. Martina nové zvony Václav a Martin. Nahradily tak zvony zrekvírované ve válečných letech 1916, 1918 a 1942.

